

Závěrem několik slov k těm, kdo se neustále obávají nebo předstírají obavu, že toho či onoho z našich literátů postihne osud Achmatovové a spol. To není třeba. Zákroky à la Achmatovová pramení svými příčinami i metodou hluboko ve zvláštních podmínkách sovětské společnosti.

Naše společnost a naše kultura stojí dnes před svými zvláštními, z našeho prostředí a z našich podmínek vyrostlými úkoly, které budeme provádět věrně, tvrdě a spolehlivě vlastní cestou a vlastním pořádkem. Je to nejen boj proti zbytkům fašismu, ale i aktivizace všech forem našeho kulturního života úměrně k programu, který jsme si dali.

(1946)

NÁM DO TOHO NIC NENÍ

Václav Bílý

„Nás se to netýká,“ rozhodl E. F. Burian (odpovídaje v 7. čísle Kulturní politiky F. Peroutkovi) o případu Achmatovové, Zoščenka, Pasternaka, Šostakoviče, Ejzenštejna a těch ostatních a rázem připomněl všechnu rozšafnou moudrost stříbrňáckého tisku, kdykoliv šlo o Habeš, Čínu, Španělsko. Ten také říkával: Nás se Habeš nebo Španělsko netýká. Což nás celkem nepřekvapuje, protože fanatismus celého světa mluví toutéž řečí a jeho reakce je shodná ve shodných případech; podle terminologie, podle formy poznáte je! Musíme si však všimnout, jestliže ne totéž, a přece jen totéž, říká v Kritickém měsíčníku prof. Václav Černý, už proto, že si jednoho Václava Černého vážíme více nežli sedmi set E. F. Burianů. Vykládaje smysl sovětské čistky v kultuře, přejímá „velmi věrohodný“ (a ostatně očividný) výklad o „rostoucí politické nedůvěře Sovětů k jejich válečným spojencům, o nervóze moskevské vlády z myšlenek a požadavků přinesených sovětskými vojáky domů z Evropy, o potřebě nové a ještě tužší koncentrace sil k rekonstrukci státu.“ Právem zastává názor, že sovětská čistka je *politické*, nikoliv kulturní povahy: „Je inspirována myšlenkou na čtenáře, naprosto ovládána jistou představou obsahu jeho duševního konzumu. Bolševická strana má za to, že je *znovu* třeba, aby nic – ani kniha, kterou sovětský člověk bere do rukou ve chvíli prázdny – nerozptylovalo jeho mysl, znovu napjatou k úkolům politickým, aby nic nezeslabovalo jeho

vnitřní koncentraci, již má zase být vtištěn ráz po výtce defenzivně bojový.“ A vzpomínaje Churchilla, Byrnese, de Gaulla, osud Wallaceův a na pařížskou konferenci, dává Václav Černý (ukážeme ještě, že zhola nadbytečně) ústřednímu výboru Všesvazové komunistické strany (bolševiků) rozhršení a píše: „Bud' tomu jak bud', sovětská kulturní (snad spíše v kultuře?, pozn. aut.) čistka je v celém dnešním světě soustem nesmírně vítaným pro reakci. A to pro mne stačí, abych o této záležitosti nepronasl byt' i jen jediné slůvko nesouhlasu. A ujišťuji vás již zde, že z mých úst nevyjde slůvko, jež by zlehčilo nebo pomluvilo rozhodnutí bolševické strany ruské.“

Překvapuje nás tedy především u následovníka Šaldova a kritika filozoficky školeného, užívá-li i on po způsobu žurnalistů hezkého slůvka „reakce“ ve statickém smyslu vlastnosti nebo stavu. Ve skutečnosti je to postoj k věcem, a tedy záležitost tvárlivá. Liberalismus může býti zajisté reakční, rozkládá-li a ruší rodinu, v protivě k sovětskému systému, který na ní – ať už z toho nebo onoho důvodu – staví. Jestliže však někdo hájí svobodu umělecké tvorby – je snad v *tomhle* reakcionář? Když se byl vypořádal s *ruskou* (jak soudí prof. Černý) stránkou věci, obrací se nástupce Šaldův k *české* stránce a lituje velmi, „že úloha formulovat, a snad dokonce i určit komunistické stanovisko ke kulturním otázkám, jež se naskytnou, padne u nás jaksi automaticky vždy na bedra lidí, kteří jsou vůbec největšími primitivy našeho kulturního života, pouhými růzenečkářskými omílači frázi, stríženými identicky podle jedné a téže pusté a výhradně agitační fazonky.“ Hned potom vyhlašuje prof. Černý své stanovisko, které je v podstatě stanoviskem liberála nebo křesťana a se socialismem nemá společného ani puntík: „Nemáme za to, že pro úplnou svobodu budoucí je možno a dlužno ničit částečnou svobodu dnešní, neodsoudíme sebe samotné k tomu, dopouštět se násilí, aby jednou nebylo už žádného násilí, falšovat lidskou povahu, aby jednou nemohla už nikdy být lidská povaha falšována, bít člověka, aby se naučil nikdy se už nikým nedat bít.“ A protože se domnívá, že tohle je nějaká česká forma socialismu, a nevím, jakým kouzelným pochodem dospěl k tomu, že by také naši komunisté s ní mohli mít něco společného, vyčítá jim, že si v případě Zoščenka, Achmatovové, Pasternaka, Šostakoviče, Ejzenštejna a soudruhů utřžili obrovskou morální ostudu místo nesmírného morálního vítězství, které by je bylo postihlo, kdyby jasně řekli: to byla záležitost specificky sovětská, specificky ruská, nezamýšlená, nemožná v této formě (tedy snad v jiné?, pozn. aut.) u nás.

Komunisté jsou vinni leda tím, že se takhle nechají mentorovat prof. Václavem Černým. Socialismus je totiž bezpochyby to, co vyznává Stalin, co stojí psáno v poučné knížce, kterou pod názvem Dějiny Všesvazové komunistické strany (bolševiků) vydala Svoboda v přístupné ceně pouhých

20 Kčs, co čteme dnes a denně v Rudém právu, Tvorbě a Kulturní politice – a nikoliv to, co si pod tím slovem představuje prof. Václav Černý. Socialismus *má* za to, že pro úplnou budoucí svobodu je třeba ničit částečnou svobodu dnešní, *dopouští* se násilí, aby jednou už nebylo žádného násilí, *falšuje* lidskou povahu, aby jednou už nikdy nemohla být falšována, *bije* člověka, aby se naučil nikdy se už nikým nedat bít. Jsou-li komunisté vůbec něčím vinni, tedy jenom tím, že se přece jen trochu červenají (je to – liberálně-buržoazní přežitek), když pronášejí tahle slova, že se tváří, jako by slovo „diktatura proletariátu“ jakživo nebylo (nebo bylo škrtnuto) v komunistickém slovníku, že svolávají všelijaké aktivity, kde při zavřených dveřích diskutují o svobodě umělecké tvorby. Napíše-li Aragon báseň *Mé straně* (je v knížce, kterou teď právě překládá Vítězslav Nezval), lze o ní říci, že je stupidní, ale rozhodně o ní nelze říci, že by přesně nevyjadřovala komunistické přesvědčení. Mírou všech hodnot pro komunistu je strana. Také tato strana „ha sempre ragione“ – má vždycky pravdu. Komunista je komunistou, protože tomu věří, my jimi nejsme, protože tomu nevěříme. To je jediný rozdíl mezi námi. Ale vstoupit do komunistické strany a pak být v rozpacích nad případem Zoščenka, Pasternaka, Šostakoviče, Ejzenštejna, Achmatovové nebo dokonce něco vykládat o ruské a české stránce věci – to je jako skočit do vody a pak se divit, že je mokrá.

(1946)